

ВПЛИВ Т. ШЕВЧЕНКА НА ФОРМУВАННЯ ІДЕОЛОГІЇ КИРИЛО-МЕФОДІЇВСЬКОГО БРАТСТВА

Голікова О.М., канд. іст. наук, доцент кафедри історичних і соціально-політичних дисциплін

Тарас Шевченко не був ані філософом, ані політиком, ані революціонером. За формальними ознаками поет не очолював жодну партію чи суспільний рух. Утім за суттю всього ним зробленого для українського народу та Української держави. Великий Кобзар став навіть чимось більшим – символом українства, виразником національної ідеї, національним пророком.

Метою статті є дослідження впливу Тараса Шевченка на формування ідеології Кирило-Мефодіївського братства – першої таємної української політичної організації, ідеологи якої розробили теоретичні засади національного відродження України, висунули демократичні, антикріпосницькі, антицаристські гасла.

Ядро цієї організації сформувалося в Києві наприкінці 1845 – на початку 1846 рр. Її засновниками стали: молодий професор-ад'юнкт Київського університету Микола Костомаров, молодий службовець губернської канцелярії, кандидат права Микола Гулак і студент останнього курсу Київського університету Василь Білозерський (згодом викладач Полтавського кадетського корпусу). У квітні 1846 р., після знайомства Т. Шевченка з М. Костомаровим, до товариства вступає і автор Кобзаря. У засіданнях братства брали участь письменник і педагог Пантелеймон Куліш; полтавський поміщик, педагог і журналіст Микола Савич, який здобув вищу освіту в Парижі, де пройнявся ідеями Великої французької революції; поет-перекладач Олександр Навроцький; етнограф-фольклорист Панас Маркович; педагог Іван Посяда; поет і публіцист, автор правознавчого трактату «Ідеали держави», проекту конституції України Георгій Андрузький; педагоги Олександр Тулуб і Дмитро Пильчиков.

Визнані лідери братства – М. Костомаров, П. Куліш, Т. Шевченко – мали власні переконання щодо першочергових завдань національного відродження. П. Куліш на перше місце ставив захист національної самобутності, М. Костомаров наголошував на загальнолюдських цінностях, а Т. Шевченко вважав нагальними завданнями одночасне національне й соціальне визволення українського народу. Поєднання їхніх поглядів стало основою ідеології братства.

Кирило-Мефодіївське братство висунуло політичну ідею створення української держави як складової федерації незалежних слов'янських держав. Воно поклало початок організаційному об'єднанню діячів українського національного руху. На думку кирило-мефодіївців, Україна була провідною силою слов'янських народів, а тому в майбутній слов'янській федерації мала посісти провідне місце. Цей обов'язок і водночас право України обґрунтовувалися тим, що, на відміну від поляків, пройнятих ідеєю аристократизму, та росіян – переконаних монархістів, український народ не

любив ані панів-аристократів, ані царів. Центром Усеслов'янського федеративного союзу мав стати Київ, де раз на чотири роки збирався б найвищий орган федерації – Слов'янський собор (сейм чи рада) з консультативними й регулятивними повноваженнями.

Наприкінці програми Кирило-Мефодіївського братства говорилося: «І встане Україна зі своєї могили, і знову озветься до всіх братів своїх слов'ян, і почують крик її, і встане Слов'янщина, і не позостанеться ні царя, ні царевича, ні царівни, ні князя, ні графа, ні герцога, ні сіятельства, ні превосходительства, ні пана, ні боярина, ні кріпака, ні холопа – ні в Московщині, ні в Польщі, ні в Україні, ні в Чехії, ні в хорутан, ні в сербів, ні в болгар». Програма містила також і соціальні вимоги: скасування кріпацтва та поширення освіти серед народу. Утілення в життя цих засад забезпечило б глибокі політичні перетворення, які б ґрунтувалися на особистій свободі людини – одвічному прагненні українця.

Усі члени братства перебували під могутнім впливом революційно-національної творчості й ідеології Т. Шевченка. Матеріали про членство Шевченка в братстві не збереглися. Проте його вплив на товариство був незаперечним. У доповіді Третього відділення – головного органу політичного розшуку і слідства в Росії – Миколі I щодо Т. Шевченка підкреслювалося: «Вірші його подвійно шкідливі й небезпечні. З улюбленими віршами в Малоросії могли посіятися й згодом укорінитися думки про уявне блаженство часів гетьманщини, про щастя повернути ті часи і про можливість Україні існувати у вигляді окремої держави». Поет відкинув ідеологію «малоросійства», основою якої були ідеї нероздільності Малої та Великої Русі, визнання та схиляння перед владою імператора. Шевченкові, зрештою, належить визначення національної ідеї, зміст якої актуальний і нині: одночасне національне та соціальне визволення українського народу. Твори Т. Шевченка «Кавказ» (час написання 1844–1846 рр.) «Сон» («У всякого своя доля...», 1844 р.), «Великий льох» (1845 р.), «І мертвим, і живим...» (1845 р.), «Заповіт» (1845 р.) найрадикальніше відображали засади братства. До арешту поета 5 квітня 1847 р. ці твори поширювалися в рукописних списках серед учасників Кирило-Мефодіївського братства. Вони категорично заперечували самодержавство й закликали до негайного скасування кріпацтва. Ці твори буде включено автором до збірки «Три літа». Через антикріпосницькі мотиви та гостру сатиру самодержавства Шевченко не подавав цю збірку до друку. Вона побутувала у рукописних примірниках. Під час арешту поета рукописний примірник, який поет мав при собі, став головним доказом його причетності до Кирило-Мефодіївського братства та його антикріпосницьких настроїв.

Протягом березня – квітня 1847 р. жандарми заарештували всіх учасників братства і доставили в Петербург у III відділення імператорської канцелярії. Після слідства Шевченка було взято в солдати в Оренбурзький окремий корпус на 10 років. За особистим розпорядженням Миколи I за ним було встановлено суворий нагляд із заборонаю писати й малювати.

Шевченко був першим, хто звернувся до пам'яті українського народу, до скарбів створеної ним національної культури, щоб через пізнання історичної

минувшини відобразити національну душу та державницькі прагнення українців. Його творчість і подвижництво визнано найбільшим внеском у формування української національної свідомості, модерної української нації як такої.

РЕЛІГІЙНІ ЗАСАДИ ТВОРЧОСТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Гриценко Є.С., студ. I курсу факультету обліку та фінансів
Науковий керівник – Гаврилюк Ю.М., канд. філос. наук, доцент кафедри
філософії

Ми чуємо крізь віки гучний голос Тараса Шевченка. Голос, який веде за собою, пробуджує національну свідомість та національний дух. Ми чуємо голос Шевченка, бо він – вічний, непереможний, неперевершений. Його поезії живуть і сьогодні, бо в них поет справжній – зі своїми болями, з переживаннями за долю нашої державі і людей, з прагненням змінити все на краще. Він живий тим, про що писав. І тому, саме тому, ми і сьогодні чуємо голос Тараса...

Чому ж твори Шевченка залишаються сучасними і в наш час, адже в них йдеться про події, які минули досить давно?

Хоча зараз події, змальовані Великим Кобзарем, і стали історією (кріпосництво скасовано, царя немає, Україна отримала незалежність), і здається, що проблеми, які хвилювали поета, теж залишилися десь у позаминулому столітті. Але не слід ігнорувати те, що багато моментів, які змальовував Т. Г. Шевченко, залишилися і в нашому житті. Великий Кобзар мріяв про заможне життя кожної української родини, про вільну країну з вільним народом... Чи збулися його мрії?..

Сьогодні в Україні поступово відроджується віра у Бога. Будуються нові церкви, відроджуються звичаї хрестити дітей та вінчатися у церкві... І це дуже добре, адже наш народ завжди вірив у Бога, у його всемогутність. Як приклад – творчість Т. Г. Шевченка.

Тарас Григорович не залишає Бога, про що б він не розповідав. Найголовніше, вважає він, мати Бога у душі. Адже без нього забракне сил боротись, творити та навіть жити. Мабуть, вустами Т. Г. Шевченка говорить Іван Гус, герой твору «Єретик», звертаючись до Бога:

Боже! Боже!

Великая сило!

Вірить поет у те, що Бог заступиться за бідних людей і покарає злих та жорстоких, що запанує в Україні мир та справедливість. Часто у своїх поезіях Кобзар просить у Всевишнього допомоги:

Боже милий,

Зжалься, Боже милий.

Ці рядки Шевченко написав у засланні, вболіваючи душею за рідну Україну і прагнучи повернутися на Батьківщину.

На любов та пошану народу до Бога він відповідає тим же. Бог піклується про людей, наче про своїх власних дітей. Саме про це говориться у поезії «Пророк»: